רבי יהושע סבר ילפינן ממשה ור"א סבר לא ילפינן ממשה שאני משה דרב גובריה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה (אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר א"ר חייא בר אשי אמר רב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים אמר ר' יהושע בן לוי אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר יוה"כ אומר: **מתני'** ואלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא וסטרנורא וקרטיסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום הלידה ויום המיתה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מיתה שיש בה שריפה יש בה עבודת כוכבים ושאין בה שריפה אין בה עבודת כוכבים אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא מבית האסורין (א) ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד: **גמ'** אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה סטרנורא ח' ימים לפני תקופה וסימנך אחור וקדם צרתני וגו' ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים בשלמא למ"ד בתשרי נברא העולם יומי זוטי חזא יומי אריכי אכתי לא חזא אלא למ"ד בניסן נברא העולם הא חזא ליה יומי זוטי ויומי אריכי [דהוי] זוטי כולי האי לא חזא ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים היה יושב [בתענית] ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס (ב) ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה [לו] במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק מקרן כתיב (אמר) רב מתנה רומי שעשתה קלנדא וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה אותן עיירות אסורות או מותרות רבי יהושע בן לוי אמר קלנדא אסורה לכל היא רבי יוחנן אמר אין אסורה אלא לעובדיה בלבד תנא כוותיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו רומי עשתה קלנדא וכל עיירות הסמוכות לה משתעבדות לה היא עצמה אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד [א] סטרנליא וקרטסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום שהומלך בו מלך לפניו אסור אחריו מותר ועובד כוכבים שעשה (בו) משתה לבנו אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין (ג) אין אסור אלא אותו היום בלבד ואותו האיש בשלמא אותו היום לאפוקי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש לאפוקי מאי לאו לאפוקי משעבדיו ש"מ תניא רבי ישמעאל אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן כיצד עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש שלהן עומד לפניהם מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו ואימא עד דאכיל אמר רבא אם כן נימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה הלכך

כל

ר' יהושע סבר ילפינן ממשה. להקדים שבח תחלה הלכך יתפלל י"ח תחלה דאיכא שבח בתחלתן: **דרב גובריה.** גדולת מעשיו ותכמתו רבה ונאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל אינש בעלמא מיחזי כיוהרא: **מעין כל ברכה וברכה.** אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת אם בעל תשובה הוא מאריך בהרוצה בתשובה וכן כולן: **מתני' ואלו אידיהן.** דאסורין ג' ימים לפניהן: **קלנדא וסטרנורא.** כולהו מפרש בגמרא: **ויום הלידה.** של מלך עושין כל בני מלכותו יום איד משנה לשנה ומקריבין זבחים: **שריפה.** ששרפו עליו כלי תשמישו כדרך המלכים: **יש בה עבודת כוכבים.** כלומר אותו היום עובדין עבודת כוכבים והוא להן יום איד וכן משנה לשנה כל ימי (ד) בנו. וככל הנך דחשבינן הכא חשיבי ליה ואסור ג' ימים לפניהן: **אבל יום תגלחת זקנו כו'.** שאין זמן קבוע לרבים אלא כל אחד ואחד כשמגלח עושה יום איד: **בלוריתו.** כשמספר פעמים הרבה מניח בלורית מאחריו ומגלחה משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום איד: **ויום שעלה מן הים.** מקריב זבחים לעבודת כוכבים על דבר שניצל. וככל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו ולא לאחריו דלא חשיבי כולי האי: **גמ' אחר התקופה.** היא תקופת טבת והיו עושין ח' ימים רצופין איד כדלקמן: **וסימנך.** שלא תחליף לומר קלנדא קרי אותן דלפני התקופה: **אחור וקדם צרתני.** אחור כתיב ברישא (ה) מתני' נמי הנך דלאחר התקופה תנא ברישא: **יום שממעט והולך.** מתשרי ועד טבת: **הא חזא ליה יומי אריכי.** ביום תקופת תמוז והיה לו לידע שמנהגו של עולם הוא: **שקרנותיו קודמות לפרסותיו.** דאמר מר (ו) כל מעשה בראשית בקומתן נבראו שור עם קרניו מגודלין וכיון שיצא ראשו תחלה נמצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו: [**ותיטב לה' משור פר.** אמר דוד ותיטב לה' תפלתי משור שביום שהיה שור דהיינו אותו יום שנולד כדכתיב (ט) שור או כשב וגו' הרי עשוי ונגמר כפר שהוא בן ג' שאפילו מקרניו לא חסר]: **רומי שעשתה קלנדא.** תקנו אותו יום להקריב זבחים וכל עיירות הסמוכות לה לרומי יודעין אנו שהן משתעבדות לה לרומי ליתן המס ולהביא להן כל צרכיהן אבל אותן עיירות אין עושין קלנדא מי הוי אסור לשאת ולתת עמהם דנימא הואיל ומשועבדות לרומי יש לומר מה שהן קונין עכשיו יביאו לרומי להקריבן בני רומי: **או מותרות.** הואיל ואין מקריבין הן ואין יום איד זה שלהן: **לעובדיה.** בני רומי: **היא עצמה.** כלומר כל עצמה של איסור אינה אלא לעובדיה: **וסטרנליא וקרטסים.** סיפא דברייתא וכולהו מפרש לקמן: **עובד כוכבים.** ביום משתה בנו פלח לעבודת כוכבים על שהגיע לכך: **אף אנן נמי תנינא.** כרבי יוחנן דעיירות המשועבדות מותרות: **אלא אותו האיש למעוטי מאי.** פשיטא דמי שלא גילח היום ושאר עובדי כוכבים שלא עלו בו ביום מן הים מותרין: **אלא לאו למעוטי אנשים משועבדים.** לאותו האיש דמותרין דלא אמרינן מאן (ז) דזבני ממנו ליה למפלח: **בטהרה.** כלומר בלא כוונה ואין (ח) שמים על לב: **וקרא לך.** (ט) משמע שמתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבחו:

אם בא לומר אחר תפלתו אף כסדר יוה"כ אומר. משמע אבל באמצע תפלתו לא ומה שנהגו עתה בתעניות ב' וה' שנוהגין להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דצבור שאני מידי דהוה אהא דאמרינן (ברכות ד' לד.) אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות והא קמן שנהגו קרובץ בג' ראשונות ובג' אחרונות אלא לאו שמע מינה דלצבור שאני (ז): ה"ג ר"ת [א] **מקרן** כתיב. (ח) כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין:

מכי

עין משפט נר מצוה

כח א ב ג מיי' פ"ו מהל' תפלה הל' [כ] ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קיט סעיף א:

כט ד ה מיי' פ"ט מהל' עבודת כוכבים הלכה ה ועיין בהשגות סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמח סעיף ז:

ל ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

לא ז מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנב סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה: תהלים קלט ה
2. וְתִיטַב לַיי מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס: תהלים סט לב
3. פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: שמות לד טו

◆

רבינו חננאל

ר' יהושע סבר ילפינן ממשה. ור' אליעזר סבר לא ילפינן ממשה. דמשה רב גובריה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ואסיקנא הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ואם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה שרי. וכן אם יש לו חולה בתוך ביתו מזכירו בברכת החולים. ואם צריך לפרנסה מזכיר בברכת השנים. ואם בא לומר אחר תפלתו כסדר וידוי יום הכפורים אומר: מתני' אלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדס: גמ' אמר רב [חנן] בר רבא קלנדס ח' ימים אחר תקופת טבת. סטרנליא ח' ימים קודם תקופת טבת. וסימניך אחור וקדם צרתני. פי' צרתני מלשון מאור. כדכתיב (ישעיה ה:) צר ואור חשך בעריפיה: ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך. (א) שעדיין לא ראה יום קצר כולי האי. ואליבא דמאן דאמר בתשרי נברא העולם. אמר אוי לי בשביל שסרחתי עולם מחשיך והולך. וזו היא (מיתה) שנקנסה עלי [מן השמים] התחיל להתענות נתענה ח' ימים. בסוף ח' ימים נפלה תקופת טבת. התחיל היום להאריך עשה ח' ימים ימי שמחה אחר התקופה כנגד ח' ימים תענית שעשה לפני התקופה. לשנה אחרת ראה שדרך העולם הוא להיות זמן ידוע ימים ארוכים וזמן ידוע ימים קצרים. ועשה ח' ימים [תענית] וח' ימים ימי שמחה הוא קבען לשמים והם קבעום לעבודת כוכבים עכשיו (נמחקו בב"י כמו ב' תיבות) אומר בתקופת טבת (נמחק כמו תיבה אחת) וכיון שנולד חזר השמש ונתארך היום: פי' קלנדס. בלשון יון טוב יום כלומר קלון דיאס. ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה החמה אמר [אוי לין] בשביל שסרחתי עולם מחשיך וחוזר לתוהו ובהו. וכיון שעלה עמוד השחר אמר מנהג העולם כך. עמד והקריב שור שקרניו קודמות לפרסותיו. כלומר דרך ארץ נולד קטן ומפריס וכשמתגדל צומחין קרניו. זה יצא מן הארץ גדול וצמח מראשו ויצאו קרנותיו קודם לרגליו. ורב אמר קרן אחד היה לו במצחו. ר' יהושע בן לוי אמר קלנדס לכל אסורה. ר' יוחנן אומר אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד. תניא כותיה דרבי יוחנן אף על פי שאמרו רומי שעשתה קלנדס וכל עיירות המשתעבדות לה. קלנדס אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד. וסטרנליא. פי' בירושלמי שנאה טמונה. אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא כר' יוחנן דאמר משתעבדות לה לא דתנן יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש. בשלמא אותו היום איצטריך למעוטי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש למאי איצטריך. לאו למעוטי משעבדיו ש"מ. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [ישראל] שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן. כיצד עובד כוכבים שעשה משתה בנישואין לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין ושותין

מסורת הש"ס

א) [ברב אלפס ליתא לכל זה ובשאלתות פ' ויקהל סי' מו איי' אריי' א"ש הלכה כדברי חכמים], ב) [ברכות לא. ע"ש היטב], ג) [שם ע"ש], ד) [לעיל ו.], ה) [לקמן יז.], ו) [עי' באדר"נ פ"א], ז) [ר"ה יא.], ח) [שם יא.], ט) [חולין ס. ע"ש], י) שבת כח: חולין ס., כ) [נ"ל בעי וכ"ל ברי"ף והרא"ש], ל) [נ"ל תניא], מ) [לקמן יא.], נ) [תוספ' פרק ה ה"ב ובאבות דר' נתן פכ"ו איתא ר' שמעון בן אלעזר וכ"ה ברב אלפס והרא"ש], ס) [חולין ס.], ע) [ויקרא כב], פ) [תא' רש"ש], צ) בס"א: לאו, ק) [בס"י משעה], ר) [ועי' תוס' ברכות לד. ד"ה אל ישאל], ש) עי' מהר"ם על דברי התוס'.

◆

גליון הש"ס

גמ' אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. עי' תענית יד ע"ב ברש"י ד"ה בשומע תפלה וצ"ע: שם קלנדא אסורה. פירש"י שמביאים לרומי להקריבן בני רומי. ק"ל הא הוי לפני דלפני דשרי כדלקמן דף יד ע"א [ועי' בהגר"א יו"ד סי' קלט ס"ק לב]:

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה מבית האסורין (ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו) תא"מ ונ"ב פ"א אין זה משנה: (ב) גמ' מקרין מפריס ברישא מקרין והדר מפריס אמר כל"ל ואות י' נמחק: (ג) שם מבית האסורין ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אין אסור אלא. נ"ב כן הוא בפ"א: (ד) רש"י ד"ה יש בה וכו' כל ימי (בנו) תא"מ ונ"ב פ"א בביתו: (ה) ד"ה אחור וכו' ומתניתין נמי האיד דלאחר התקופה:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא לעובדיה בלבד סטרנליא נמחק ב' נקודות הפסק (שבדפוס' קודם מלת סטרנליא):

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה מקרן כתיב. כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין. נ"ב ונ"ל כי היכי דמקרין יש לפרש על שם דבר דנ"ל בעל קרנים ה"נ יש לפרש מקרן או מקרן נ"ל ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

אינו אסור. לשאת ולתת עמו, אלא אותו היום. מפני שמקריב הוא היום לעבודת כוכבים והוי ליה שמחה ותודה (לקמן יד.).

א) נראה דצ"ל יום שמתמעט והולך ואליבא דמ"ד בניסן נברא העולם ח"ת עדיין לא ראה יום קצר כולי האי.